

Ece Ayhan'ı Ararken...

Doğan Kemancı

*"İkinci Yeni! ikinci Yeni! diye
burnundan getirdiler adamların, şimdi kıymete bindi."
(Murathan Mungan'dan aktaran Ece Ayhan)*

1969 yılıydı. Türkiye İşçi Partisi Kadıköy İlçesi, Altıyol otobüs durağının arkasındaki binanın dördüncü katındaydı. Biz on beş, on altılık liseliler özellikle TKP davasından yatıp çıkmış Şevki Akşit'in diyalektiği, materyalizmi, 'çıt usul İsa asi olmuş'u anlatan derslerini büyük ilgiyle izledik. Üsküdar İlçesi'nde ise Doğu Perinçek'i görmüştük ilk kez. Din ve Marksizm diye bir konferans vermişti. Işıl ışıl parlayan gözleri vardı. Dışarıda ezan başlayınca konuşmasını kesip beklemişti bitene kadar.

Biz küçükler partiye üye olamazdık ama her tarafa gönüllü koşar, yakalanırsak Sirkeci'de, Sansaryan Hanı'nın en üst katındaki 'K' masasına götürülürdük. Boş kalınca da ilçe örgütündeki kitapları okuyup 'bilinçlenmeye' çalışırdık. Edebiyat dergilerini karıştırırken ise en çok, Yeni Dergi'lerin her sayısında şiiri çıkan Ece Ayhan'ı şahsen çok merak ederdim. Bu şiirleri yazan nasıl birisi acaba diye düşünürdüm.

Aralık ayının ortalarında bir gün, Behramođlu kardeşlerin en küçüğü Turan'la Kadıköy İlçe binasında oturuyorduk. Benden dört yaş büyüktü, üniversiteliydi Turan. Ya, ne kadar çok Stalinci olduğundan söz eder ya da dakikalarca, sessizce boşluğa bakardı. İkimiz de parkalı, postallıydık. Benimkiler Osmanađa Camii'nin yanındaki bit pazarından alınma ucuz Türk malıydı. Turan'ınkiler gıcır gıcır Amerikan PX'inden çıkmıyordu! O gün, öğleden sonra çok acı bir haber geldi. Faşistler Yıldız Teknik'te devrimci bir arkadaşımızı, Battal Mehetođlu'nu vurmuşlardı. Turan'la ben, hemen Beşiktaş'a doğru yola çıktık. Yıldız Teknik'in önünde devrimciler kapıyı tutmuş, kontrol etmeden kimseyi içeri almıyorlardı. Turan, 'Ataol'un kardeşiyim' deyince hemen kenara çekilip bizi de içeri aldılar. Battal'ın cenazesi iki gün sonra Sirkeci'den büyük bir törenle Malatya'ya uğurlandı. Annesi İnsaf Ana'ya bir gazeteci neler hissettiğini sorunca o da, "Ah ki oğlumun emeğini eline verdiler" demiş. İşte Ece Ayhan'ın 'Meçhul Öğrenci Anıtı' şiiri bu yanıtan çıkmıştı...

1970'in ilk aylarında, tam Milli Demokratik Devrim çizgisinin doğru olduğuna karar verdiğim bir sırada MDD'ciler de ikiye bölündü! Ne garip bir tesadüftür ki, Proleter Devrimci Aydınlık'ın 3-17. sayısındaki Şahin Alpay'ın müthiş didaktik 'İşçi Sınıfı ve Milli Demokratik Devrim' yazısını okuyup, ölene kadar (beyaz) Aydınlıkçı olmaya karar verdim! Gene o senede, bir gün Çağaloğlu'ndan aşağı inerken Vilayet Han'ın ikinci katındaki De Yayınları'na çıkıp Memet Fuat'a sormuştum; 'Ece'yi nerede bulabilirim?' diye. 'Bilmiyorum' demişti. Ne Çengelköy'den, ne de Üsküdar'dan söz etmemişti.

1980'de artık epey büyümüş, Aydınlık Gazetesi'nde çalışıyordum! Nezih Coş, Sanat Sayfası'nı hazırlardı. Bir gün gidip Cemal Süreya'nın yazısını almamı istemişti. Cemal Süreya'nın yeri Çemberlitaş'taydı. Yazısını aldıktan sonra 'Hiç eski Papirüs kaldı mı?' dedim. Bir de 'Ece'yi nerede bulabilirim?' diye ona da sordum. Gizemli bir 'bakarım...' kelimesi çıkmıştı ağzından.

Ece Ayhan ve Doğan Kemancı

Ertesi gün gazeteye geldiğimde içi Papirüs dolu koca bir paket masamda duruyordu. Saat dört civarında da Nezih Coş telefonu uzatıp 'Ece Ayhan... Seninle konuşmak istiyor,' demişti. Büyü-kada'da kalyormuş Ece. 'Ben de Heybeli'de oturuyorum' dedim.

'Başkent' Sirkeci'de buluştuk. Kolunda tuttuğu kalın yeşil paltosu vardı. Mayıs'ın başıydı. Çok heyecanlanmıştım. Yanımda yürüyen, işte o inanılmaz, pırlanta gibi şiirleri yazan, kafamda şiir sihribazı diye canlandırdığım Ece Ayhan'dı. Bir süre şaşkınlıktan ne diyeceğimi şaşırduğımı hatırlıyorum. Bir şeyler söylemişim, o da, 'bu tarafıma geç, o kulağım duymuyor,' demişti. Sanki uzun zamandır görmediğim abimle, bir yakınımla yeniden buluşmuş gibi hissetmişim kendimi... Ne kadar arkadaş, kardeş, sıcak ve alçak gönüllüydü. Vapurun Heybeli'ye bu kadar çabuk geldiğini hiç hatırlamıyorum. Yol boyunca anlatmıştı; 'Ut' şiirinde Karagöz'ü unutmuş, hâlâ ukdeymiş içinde, niçin Hacivat demiş de Karagöz dememiş... Meğerse ilk şiiri 1954'te Türk Dili'nde değil de 1953 yazında Siirt'te, 'Siirt'in Sesi'nde çıkmış... Ve insan toplumuyla ilgili 'doldurulmaz derin kuyuların kuşkulara, kuşkulaların düşünceye dönüşmesi'... Ya da yeni keşfedip övünerek söylediği Şeyh Bedrettin'le olan akrabalığı...

Ece, Büyükada'da, eski bir köşkte, Mustafa Irgat ve Teoman Taylan'la birlikte kalyordu. Teoman için, 'her sene kitaplarımı vapurdan indirip eşeğe yükler buraya getirir' demişti adalı arkadaşlar. Ece'nin de çok hoşuna gidiyordu o kadar kitabın olduğu bir yerde kalmak. Oğlu Ege de gelmişti. Onun için de çok mutluydu. Herhangi bir öğleden sonrası, Büyükada'nın Çankaya, ya da 23 Nisan Caddesi'nde Ece'yle Ege yan yana yürürken görülebilirdi. O yaz, bir sene sonra, 1981'de kaybettiğimiz hikâyeci Ayhan Bozırat da Büyükada'daydı. Ece'yle birbirlerine epey arkadaşlık ettiler.

Ece'yle yaptığım röportaj Aydınlık'ta yayınlandı. Evinde doldurduğum üç saatlik kasetler için 'bunları çözmek zor, sen bana soruları ver ben sana yazarım' demişti. Röportaj fazla ses çıkarmadı. Ama gazetede üç kişi Nezih Coş'u ve beni acil bir yargılama toplantısına çağırdılar. Sanıklar, Ece Ayhan'la röportajı yapan ben ve sayfada yayınlayan Nezih Coş'tu. Yargıçlarımız da Celal Üster, Cenap Nuhrat ve Nur Deriş'ti. Ece'yle ilgili, artık suyu çıkmış saçma sapan suçlamaları, iftiraları, dedikoduları bir kere daha tekrar ettiler. Deliymişmiş de falan filanmışmış da... Hiçbir aydına yakışmayacak bir seviyesizlikle saldırdılar. Ece'nin yaşayan en etkili birkaç Türk şairinden biri olduğunu, yaptıkları suçlamaların onu çekemeyen kabiliyetsizler tarafından uydurulduğunu, kendilerinin de böyle yalanlara alet oldukları için utanmaları gerektiğini başım dik surat-

larına söyledim. Onları ikna etmek gibi bir derdim de yoktu zaten. Gerçek şiiri ve şairi sahtesinden ayırmak da bir yetenek meselesiydi doğallıkla... O da pek herkeste olmuyor ne yazık ki!

Aslında röportajı önce Sanat Olayı'na götürüp Alpay Kabacalı'ya vermiştim. Ülkü Tamer yayınlamak istememiş. Ece'nin hatırladığına göre, Aydınlık'ta çıkınca Oruç Aruoba'nın dikkatini çekmiş. Kesip Enis Batur'a vermiş. Ece'nin ilk kez açıkladığı fikirleri vardı yazıda.

O yaz Türkiye İşçi Köylü Partisi, Büyükkada'da bir gece düzenledi. Ece de gelmişti. Doğu Perinçek'le kucaklaştılar, en önde oturup izlediler geceyi... Ve sonra meşum 1980 Eylül'ü geldi. Kitaplarımız torbalara doldurulup, eşimiz, kardeşimiz GMC'ye konup Deniz Harp Okulu'na götürüldüler. Ekim'de, Mustafa Irgat İstanbul'a dönünce Ece'ye Adalar'da ev aramaya başladık. Ama o Eceabat'a gitti. Arada bir İstanbul'a geliyor ya Sirkeci'de hasır şapkasıyla aniden karşımda beliriyor ya da bana, Milliyet'e uğruyordu.

Ece Ayhan ve Cemal Süreya

1984-1985. Kızıltoprak'ta Nilgün Marmara ve Beyoğlu'nun arka sokaklarında Bilsak'ın iki sokak aşağısında Manço Apartmanı'nın arka odalarında Mustafa Irgat günleriydi. 'Tezgâhı kurdum' diyordu Ece her gördüğümde. Arada Mustafa'yı eleştiriyordu. İki avuç fasulye ıslatıyormuş Mustafa. Çok diyordu. Bir avuç yeterdi. Bolluğa alışmış diyordu.

Nilgün'ün evi hepimizin buluşma yeri olmuştu. Bir çeşit Ece'yi sevenler derneği gibiydi. Rakısını alan geliyordu. Başta Cemal Süreya... Bir Pazar günüydü, hadi Edip'i arayalım dediler. Nilgün'ün kocası Kaan çevirdi Edip Cansever'in numarasını, karşısına eşi Mefharet çıktı, biraz konuşup Cemal Süreya'ya verdi telefonu.

-'Beni tanımadınız mı?... Cemal... Mefharet değil misin sen?... Ben Cemal Süreya... Edip televizyon mu seyrediyor şimdi kuzu kuzu?... Gelsin de bir hesap sorayım ben ondan...'

Ardından Edip Cansever geldi telefona. Hastalandığını ve hastalığının adını anlatmaya çalıştı Cemal Süreya'ya.

-'Ne? Faranjit mi oldun? Adını bile bilmem ağbi, hastalık mı o?... Hepsinin benzerlerini hepimiz geçirdik.... Ayakla ne ilgisi var?... Yapma yahu sen gut olmuşsun gut... Ağbi o zaman o başka hastalıktır o. Öyle küçük isimlerle geçiştirmeye kalkma...'

Ardından Ece konuşmak istemişti.

-'Edip, çok matrak yahu. Televizyon izlediğin doğru mu?... Hasta mısın?... O zaman yarın geliyorum sana.'

Telefonu kapattıktan sonra Cemal Süreya, Cansever'i ufaktan çekiştirmeye başladı.

- 'Bir gün Edip sevgililerinin birinden ayrılmış, geldi bizim eve, 'ben Türkçe'yi senden öğrendim' dedi. N'olacak yahu ben de Melih Cevdet'ten öğrendim diyorum. Ne var bunda? Edip'i yeni şiirle ben tanıştırdım.'

Sonra da Ece'ye döndü.

-'Sen Kudüs Fareleri'ni getirip bana okutmuşsun' dedi.

Ece inkâr etti.

-'Yapma Cemal, Şubat'ta Ankara'da değiliz ki okul tatil... Şiir Şubat ayında çıktı ben seni Mayıs ayında tanıdım yahu.'

Cemal Süreya üsteledi.

-'Şiirlerini bana getirmiştin. 1954'te şiirlerini bana getirmiştin. Getirmek şu, arkadaşına şiirini getirmiştin. Şimdi bak Kudüs Fareleri'ni çıkmadan önce bana okudun ağbi.'

Ve bu böylece devam etti gitti, ta ki Ece zar zor kendisini dinletip tartışmaya değişik bir boyut getirene kadar;

-'Yılımı hatırlamıyorum, 1973 olabilir, Refik'te oturuyoruz Tünel'de, benim sağımda Ömer Uluç solumda Doğan Hızlan oturuyor. Cemal sen de yuvarlak masanın bu tarafındasın yani doğal bir şekilde. Ömer de çın çın gülüyor böyle çok şeyde... Sen alındın... Ben de dedim ki; 'ya Cemal okuldayken senin dişlerin çok güzeldi' dedim. Gerçekten okuldayken esmer bir adamsın dişlerin pırl pırl bembeyaz esmer olunca daha da belirgin oluyor şeyinde... Şimdi Cemal sen, Ömer Uluç boyuna gülüyor ya çın çın alınmışın, 'ya acaba bana mı gülüyor' şeyinde. O günlerde sen de dişlerini yaptırıyormuşsun, ne bileyim ben... Ondan sonra sen bana dedin ki, şimdi Ömer Uluç da gülüyor ya kendi şeyinde, 'sen şiirlerini bana gösterirdin' dedin birdenbire. Ben de sana 'Cemal' dedim, 'bu tabak uçar o oyuncak gemi batır' dedim. Sen de bana 'herkes oyuncak gemi' dedin ve konu kapandı... Ben daha sonra Ankara'ya gittim, 1980 yılının sonunda orada sırtının güzel olmasıyla övünen bir kız var Ayla Kurşunlu... Yaptırmışın dişlerini, Ankara'da Ayla Kurşunlu'ya böyle yapmışsın...' deyip, Ece işaret parmağının tırnağını ön dişlerine tıklatarak Cemal Süreya'nın taklidini yaptı...

Tam burada Cemal Süreya başladı anlatmaya;

-'Hayır efendim bu yanlış bak ben sana söyleyeyim, sadece Ayla Kurşunlu'ya değil o sırada herkese evlenme teklif ediyordum. Benim bir tutkum vardı, nihilizm üzerine, herkese evlenme teklif ederdim, evlenme nihilizmi yapıyordum. İnanmadan yani. Yalnız o kadın bana öyle demedi hiç bir zaman. Ama birine demiş ki, o daha dramatiktir benim için 'ya şu Cemal Süreya niçin dişlerini yaptırmıyor?' demiş. Çünkü oyuklarla geziyordum ağbi. Çünkü eski dişlerim güzeldi ya üstüme alınmıyordum. Ayrıca başka bir şey söyleyeyim Ayla Kurşunlu benle o gün evlense evlenirdim, bugün de evlense evlenmem artık çünkü şimdi bayan Nihayet var...'

-'78'de Erzincan'dayım,' diye devam etti Cemal Süreya, 'memleketim gibi bir yer, aslında memleketim değil ama... Bak ne oldu biliyor musun? Bir profesör kız vardı orada. Ona bir mektup yazdım, Ece Ayhan'ın bir mısraını koydum içine... 'Ay kin tutmuyor'... Orada düşündüm, ulan kin mi tutmuyor, kir mi tutmuyor? Altında imzam yok ama benden geldiğini anlamıştır...'

-'Hani bir de' dedi Ece, 'Vapur batsın da, Bandırma'dan dönen vapur, karım ölsün kızım kurtulsun... O kadar bunalmış...'

-'Vapur değil ama sandal benimki,' diye devam etti Cemal Süreya. 'İlk evlilikte hep şunu düşünürdüm. Tanrım diyordum, tanrıya da inanmıyordum... Beraberlik kesintilerle bir buçuk yıl sürdü ama on yıl evli kaldık. Ayrılamadım yani o da bende büyük kompleks yarattı. Kendimi hep nasıl düşünüyordum biliyor musun? Kalamış'tan sandala binmişiz karım, ben ve çocuğum, bir yaşında kızım... Cup diye karım düşüveriyor diye görürüm rüyalarım. Arıyorum yok... Memnunum tabii... Çocuğumla kurtuluyorum. Tabii bu ilerleseydi ben onu iterdim bir gün...'

Nilgün'ün kaygan parkelerinde birileriyle dansettikçe Cemal Süreya, Ece oturduğu yerden kıs kıs gülerdi.

Ece Ayhan (1981)

En son 1986'nın Temmuz'unda Kızıltoprak'da oturup konuşmuştuk Ece'yle. Ben, Devrimci Gençlik Birliği yöneticiliğim sırasında yayınladığımız bir bildiriden yargılanmış, 141/2'den yedi buçuk sene ceza almıştım. Yargıtay'da onanmış ve aranmaktaydım. Yurt dışına gitmek üzere olduğumu söyleyince, 'gitme, dönmen zor olur' demişti bana.

İstanbul'da boş ve kocaman bir apartman dairesinin sadece küçük bir odun sobasının ve bir yatağın olduğu arka odalarından birinde, her an gitmeye hazır, yatağında oturmuş düşünürken hatırlıyorum Ece'yi... Yani hep atının üzerindeydi. 'Atı da şiiri gibi çok güzeldi. Öldükten sonra da tersine yarıştı'. Sonradan demişti ya: 'Cemal Süreya otuz, ben elli ev değiştirmişim' diye.

Hakiki şiirden anlayanı hemen içine alan bir şiirdir Ece'ninki. Kaynağı başka bir şiir olmayan, taklidi imkânsız, omurgası sağlam, tarihsel perspektifi olan bir şiir... Çok eskiden öğrenmiştik; Marksizmin özünü, esasını çıkar, geriye herkesin kabul edebileceği ekonomik bir teori kalır.

İkinci Yeni'nin içindeki çekirdek, 'öz, esas' Ece'ydi. Ece'dir. Sezai Karakoç'suz ve özellikle Ece Ayhan'sız bir İkinci Yeni düşünülemez...

'İlk kez Muzaffer Erdost, Temmuz 1956'da Pazar Postası'nda 'İkinci Yeni' demişti.. Gene Muzaffer Erdost'un bastığı, Ece Ayhan'ın ilk kitabı Kınar Hanım'ın Denizleri'ndeki 26 şiirden 23'ü Pazar Postası'nda çıkmıştı.

Gençler mi?.. Kötülüğe karşı hep dayanışma içinde oldular Ayhan abileriyle!..

Doğan Kemancı
Üvercinka Dergisi, Mayıs 2018

evvel.org

EVV3L kapsamında yayımlanan Ece Ayhan bilgilerinin indeksine <http://bit.ly/eceindeks> adresinden, "Bakışsız Bir Kedi Kara" adlı Ece Ayhan web sitesine ise <http://zaferyalcinpinar.com/bakissiz.html> adresinden ulaşabilirsiniz.